

Horváth Attila

A vén tengerésznek még van mit mondania

Fa Ede hamarosan megjelenő legújabb versgyűjteménye elé

Az egész Univerzum terhét hordozza az egyetemesség költője, a nagykanizsai Fa Ede, akinek hamarosan újabb kötete jelenik meg a Pannon Tükör Könyvek-sorozatban. Bizakodva tekint a kötet elé a nagykanizsai költő: „Ez lesz az eddigi legjobb, soha nem voltak ilyen kiforrottak a verseim!”

Fa Edét, alias Liszói Gyuricza Józsefet, eredeti neve szerint Vargovics Józsefet már sokan és sokféleképpen méltatták. Sokak szerint ma ő a megye legköltőibb költője, a zalai szépirodalom non plus ultrája, a képes beszéd mestere. Újkori Don Quijote, aki az egész emberiséggel vívja szélmalomharcát – az emberiségért, vagy ha úgy tetszik, az emberiségért. Verseiben szinte tapintható a küzdelem, a fájdalom, az elszántság: ő maga a fegyver és az áldozati bárány egyszerre. Fegyver, mely kíméletlenül az arcunkba csapja minden bűnünk és gyarlóságunk, szembesít minket azzal, akik az álarc mögött valójában is vagyunk. És áldozati bárány, aki összes bűnünkért magára veszi és verlébakban teremti újjá a világ szenvedéseit.

Igazi polihisztor, aki nem elégszik meg egyféle formanyelvvel: nemcsak verseket ír, hanem esszéket is, fest és fotóz. Az ilyen szerteágazó tehetség, mint amilyen Fa Ede, a maga végtelenségével nem zárható a végeség börtönébe, nem szorítható keretek és

korlátok közé, mert úgyis szétfeszíti azokat. Minden nappal újjászületik, és minden reggel új harcba indul a világról, hogy szebbé, jobbá, s talán morálisan vállalhatóbbá tegye azt. Régi és új értékek, neki teljesen mindegy, ennek jegyében emel szót (humán)ökológiai kérdésekben is.

Vargovics József 1935. január 2-án született a zalai-somogyi vármegyehatárhoz közeli Liszó településen. Különleges tehetsége már korán megmutatkozott: gyermekora óta falta a könyveket, minden érdekelte, és mindent tudni akart. Autodidakta módon tanult, s tanul mind a mai napig, pedig idén már a 90. évét tölti. Mivel szülei szegény paraszti sorból származtak, ezért nem tudták taníttatni – mégis, többet tud a világról és a benne élő, sodródó emberről, mint bárki más.

Fiatal korában jobbára tehénpásztorzkodással kereste a kenyerét, de közben is olvasott, hiszen magával vitte a legelőre a könyveit. Öntörvényű személyisége már akkor is megmutatkozott, s ma is ez hatja át költészetét. Írásai számtalan országos irodalmi magazinban jelentek. Az évezred elején a Pannon Tükör versrovátát is vezette. Mindent tud a kortárs posztmodern költészetéről és még annál is többet. Óriási költői eszköztára a haiku-irodalomban teljesedett ki, több ezer haikut írt. Ennek kapcsán egyetemi tananyagká nemesedett munkássága. Szepesi Erika magyar irodalomtörténész, klasszika-filológus jegyzetében így írt Fa Ede haiku-költészetéről: „Festészete, grafikai

alkotásai pedig ugyanúgy jalkiáltások, a vesztébe rohanó emberiséget óvó, a reá leselkedő veszélyekre való figyelmeztetések, mint a költészet. Érdekes, hogy Fa Ede úgy véli: a grafika eszközeivel jobban ki tudja magát fejezni, mint az irodaloméival”.

A költővel nagykanizsai otthonában beszélgettünk, ahol szeretett könyveivel él társbérletben. A rengeteg kötetből szinte moccanni se lehet a társasházi lakásban: a szobákban csak szűk folyosókon közlekedhetünk a könyvek labirintusában. Először nem a verseit, hanem a képeit mutatja meg számítógépén: ezek valódi apokaliptikus ábrázolások.

A Menekülés címűn például a lángholó bolygó látható és egy kisült szemű gímszarvas, amint menekülni próbál – így látja a klímaváltozást a művész, vagy inkább már-már próféta Fa Ede.

Ez egy örült látomás, sok ilyen látomásom van nap, mint nap, melyeket képeken sokkal jobban meg tudok mutatni, mint versekben – magyarázza lelkesülten, ahogy sorjáznak a képernyőn grafikai alkotásai. – Nem véletlen, hogy festőnek indultam, a költészet csak később érett meg bennem. Azonban nyilván, mindenki a verseim ismeri jobban, így alakult valahogy a művészi pályafutásom, 75-80 éves voltam, amikor ismert költővé váltam. 1997 óta publikálok rendszeresen, de már korábban elkezdtem írni, majd egy időre abbahagytam, és amikor bekerültem a Pannon Tükör

alapító főszerkesztője, Pék Pál körébe, akkor ő folyamatos megjelenési lehetőséget kínált a folyóiratban. S hogy hogyan lettem Fa Ede? Ez a lakás is, amiben most élek, azért tetszett meg, mert egy nagy fenyőfa áll előtte. Imádom a fákat! Ez talán a liszói kötődésemből fakad: a térségben sok az erdő, ami az egész gyermekkorom meghatározta. A könyvek voltak életem másik meghatározói. 90 éves vagyok, iszonyú hosszú életem volt, s ez idő alatt rengeteg könyvet olvastam. Betanított munkásként dolgoztam, nem vittem semmire az életben, viszont immár 50 éve szisztematikusan önképzem magam. Mindent tudni akarok a világról, látni az összefüggéseket, hogy mi, miért történik. Mindezt szintetizálom a költészetemben, a verseimben, melyek kapcsán úgy érzem, hogy mostanra sikerült megtalálnom az igazi hangom. Ez pedig a kvantumfizikához kapcsolódik, ami mostanság nagyon izgat, mert megcáfolja mindazt, amit eddig a materiális világról tudhattunk. A kvantumfizika vagy egészen pontosan a kvantummechanika a fizikának az az ága, amely teljesen ellentmond mindannak, amihez évszázadok alatt a szemünk szokott: az apró elemi részecskék lehetnek egyszerre két helyen, viselkedhetnek hullámként és akár változtathatják is az állapotukat.

Fa Ede életét sem kerülte el a tragédia: későn, 60 évesen nősült. 7 évig élt együtt egy írónővel, aki azonban öngyilkos lett, mert – ahogy Ede fogalmaz – „nem bírta a

nyomort.” Most se jobb a helyzete, havi százezer forintból gazdálkodhat, amiből miután kifizet mindent, csupán 25 ezer marad. ahogy mondja: ebből csak meghalni lehet, élni nem.

Munkásságából szeretettel gondol a haiku műfajára, melyben igazán kiemelkedőt alkotott; ez hozta meg számára az országos hírnevet. A haiku a japán költészet egyik jellegzetes versformája, amely a 17. században jelent meg Japánban. Rendkívül szigorú, alakilag kötött verselés, melyet eredeti formájában egyetlen más nyelvre sem lehet tökéletesen átültetni vagy újraköltöni. Nagyon erős zeneiség jellemzi, részben a szimmetrikus forma ritmusa, részben a magán- és mássalhangzók hangulati értéke miatt, amelyek a vers rövidege okán a befogadóra is hatást gyakorolnak. Azaz: néhány szóval is képes hangulatot teremteni. Költőnk körülbelül 3500 haiku-t írt, hol Fa Ede, hol Liszói Gyuricza József, hol pedig Vargovics József neveken.

2010-ben jelent meg a Napkút Kiadó gondozásában a magyar haikuköltészet legjobb ezer háromsorosát bemutató antológia, az Ezer magyar haiku. A gyűjteményben kétszáznyolcvankét magyar költő verseit olvashatjuk határon innen és túlról – köztük Fa Ede alteregója, Liszói Gyuricza József W.W.W. című nagyszerű haikuját, mely a kritikusok szerint igazi 21. századi telitalálat:

„www.szules.hu, www.nojfel.hu
– És / www.hazasodj.hu, www.sokasodj.hu, / www.fogyassztermeljshaljbele.hu...!”

Ezzel a világhírt ostromolta Fa Ede. Mégsem erre, vagyis a haiku műfajra a legbüszkébb, hanem klasszikus verseire. A hamarosan megjelenő kötet gyöngyszemei pedig szerinte minden eddigi versét és műfaji kalandozásait felülmúlják. Végre megtalálta igazi költői hangját. Úgy érzi, ez lesz művészi kiteljesedésének csúcsteljesítménye, pályafutásának esszenciája.

Ezeknek a versek olyan kifinomultak, mintha egy életen át csiszoltam volna őket, egytől-egyig mindegyiket – szögezi le látható boldogsággal. – Olyan 250-300 mű kerül majd bele, több év termése. Nagyon készülök rá, hiszen önálló

kötetem 2010 előtt jelent meg utoljára, ha jól emlékszem. Ez elég régen volt, de nem törődtem bele, és a sors ajándékeként most ismét kaptam egy nagyszerű ihletet, egy „belső fonalat”. Ennek szellemében rengeteg korábbi versemet kijavítottam, átírtam az életmű javát, és írtam rengeteg újat is. Ha kapok még az élettől 1-2 évet, akkor úgy érzem, kirobbanót tudok alkotni és világirodalmi teljesítményt lerakni az asztalra. Nagyon termékeny vagyok, folyamatosan tolnak újabb és újabb gondolatok az agyamba, naponta több új versem is születik. Itt vagyok 90 évesen, és eszem ágában sincs megállni! Úgy érzem, van még bőven mondanivalóm és talán a világnak is szüksége van rám...

Fotók: Horváth Attila

fa ede

Versportré egy vén tengerésről

életünkéből és szavainkból hiányzik
a TENGER
ám ebben a vénemberben a Vizek Vize vájt magának
medret:
sziklába rúgó tengerként kurjantani és
dobbantani!

annyira eggyé vált
a megjárt őselemmel:
már mozdulni sem tudna
a saját BENSŐ
ÓCEÁNJA nélkül

mégsem hablatyol róla
túl sokat:
EGÉSZ LÉNYÉBŐL ÁRAD
MINDEN SZIKKADT TÉNYT
FELTASZÍTVA
A HULLÁMZÓ ERŐ

néha elég
pár mesemondat
emléktörődék
és CSAKNEM SZÉTVETI
FÜSTÖS CSEHÓNKAT
A CSENDES ÓCEÁN! :
egy tucatszámnyi
szárazföldi tőkfej
tengeri betegséget kap
csodálkozva támolyog
körülötte

*

amikor elmegy
lyukas
hálókka
válnak
a falak:
KICSORDUL
BELŐLÜK
MINDEN NAGYSZERŰSÉG...

**